

РОЗДІЛ ІІІ. ТРУДОВЕ ПРАВО

УДК 349.232

СУТНІСТЬ ФУНКЦІЙ ОПЛАТИ ПРАЦІ

Божко В.М., к.ю.н., доцент

Полтавський національний технічний університет імені Ю. Кондратюка

Стаття присвячена з'ясуванню сутності функцій оплати праці. Досліджуючи їх, автор заперечує можливість не лише оплати праці, заробітної плати, але й інших правових явищ діяти, впливати на суспільні відносини, на поведінку людей. Функції оплати праці, на його думку, висвітлюють призначення оплати праці в механізмі правового регулювання трудових відносин.

Ключові слова: функція, оплата праці, заробітна плата, право, функції права, функції оплати праці, функції заробітної плати.

Божко В.Н. СУЩНОСТЬ ФУНКЦИЙ ОПЛАТЫ ТРУДА / Полтавский национальный технический университет имени Ю.Кондратюка, Украина

Статья посвящена исследованию функций оплаты труда. Анализируя их, автор отрицает возможность действия, влияния на общественные отношения, на поведение людей не только оплаты труда, заработной платы, но и других правовых явлений. Функции оплаты труда, по его мнению, характеризуют предназначение оплаты труда в механизме правового регулирования трудовых отношений.

Ключевые слова: функция; оплата труда, заработная плата, функции права, функции оплаты труда, функции заработной платы.

Bozhko V.M. REMUNERATION FUNCTIONS SUBJECT / Poltava national technical university named after G. Kondratyuka, Ukraine

The Article was dedicated to clarification of the remuneration functions subject. During its analyzes the author contradicts the possibility of remuneration, salary and other legal event to influence on public relations and behavior. Therefore, on his opinion, the remuneration functions determine the destination of remuneration in the regulation mechanism of labor relationship.

Key words: function, remuneration, salary, law, law functions, remuneration functions, salary functions.

Напевно, не потрібно нікого переконувати в актуальності дослідження відносин оплати праці, адже єдиним джерелом доходу переважної більшості працівників у нашій державі є плата за їх працю, котру вони виконують на підставі трудового договору. А це, у свою чергу, зумовлює актуальність дослідження функцій оплати праці. Актуалізує наше дослідження ще й той факт, що нам не вдалось знайти позиції фахівців у галузі трудового права щодо сутності функцій оплати праці. Хоча, науковцями в галузі трудового права, на відміну від більшості вчених інших галузей права, приділяється велика увага функціональному аналізу трудових правових явищ. Адже кожен підручник із трудового права України містить окремий підрозділ, присвячений з'ясуванню функцій названої галузі права, що не є характерним для навчальної літератури з інших галузей права. Щоправда, ще в довоєнний період історії нашої науки вчені не зосереджували стільки уваги на функціях трудового права, бо в жодному тогочасному підручнику їм не присвячено жодної уваги. Тому, керуючись загальнонауковим методом наукового дослідження – сходження від загального до конкретного, виявимо сутність функцій тих правових явищ, які більше досліджені та екстраполюємо отримані результати на оплату праці.

Науково-теоретичною основою дослідження стали праці Г.І. Чанишевої [2], В.І. Щербини [3], Т.Н. Радька [6, 7], Б. Кістяковського [10] та багатьох інших дослідників.

Віддаючи належне науковому доробку названих учених, потрібно відмітити, що вони зосереджували свою увагу на сутності функцій інших правових явищ, аніж оплата праці.

Нашою метою є виявлення сутності функцій оплати праці та заробітної плати й розмежування їх з іншими правовими явищами.

У теорії держави і права загальноновизнано, що *функції держави* – це основні напрямки її

діяльності, які виражають її сутність і соціальне призначення в галузі управління справами суспільства [1, 89], а *функції права* – це головні *напрямки впливу права* на суспільні відносини, які визначаються соціальним призначенням права в різних сферах суспільного життя [1, 154]; *функції юридичної відповідальності* відображають основні *напрямки її впливу* на суспільство і особу, характеризують її сутність та призначення в суспільстві [1, 386], а під *функціями демократії* розуміють *головні напрямки впливу демократії* на суспільні відносини [1, 503].

Таким чином, незважаючи на те, що *держава* – це територіальна *організація політичної влади* [1, 77-78], а *право* – це *міра свободи і рівності*, що відображає потреби суспільного розвитку [1, 148], *юридична відповідальність* – це *засоби державного примусу* до особи, яка вчинила правопорушення [1, 375], а *демократія* – це *форма держави*, яка заснована на здійсненні народовладдя [1, 495], всі вони діють та впливають на суспільні явища?

Науковці з трудового права теж поділяють таке розуміння функцій. Так, наприклад, Г.І. Чанишева розкриває зміст *функцій трудового права* як основних *напрямів впливу його норм* на поведінку (свідомість, волю) людей у процесі праці для досягнення цілей і завдань трудового законодавства [2, 56]. Схожу позицію займає В.І. Щербина, на думку котрого *функції трудового права* – це *діяльність трудового права* щодо ефективного впорядкування і врегулювання відносин, пов'язаних із використанням здібностей людини до праці шляхом встановлення і реалізації на основних (магістральних) напрямках норм права [3, 66].

Отже, узагальнюючи все вищевикладене, керуючись вимогами формальної логіки, повинні підсумувати, що *функції оплати праці* – це основні напрямки впливу оплати праці на поведінку людей у процесі праці, або що це діяльність оплати праці задля ефективного впорядкування і врегулювання відносин оплати праці.

На цьому можна було б поставити крапку. Але діалектична логіка спонукає нас замислитись над сказаним. Адже, відповідно до тлумачного словника, термін „функція” має наступні значення: 1) явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; 2) робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось; призначення, роль чого-небудь; 3) специфічна діяльність організму людини, тварин, їхніх органів, тканин і клітин; 4) величина, яка змінюється зі зміною незалежної змінної величини (аргументу) [4, 1552]. Згідно з названим словником дієслово „функціонувати” означає виконувати свої функції, бути в дії, діяти, працювати [4, 1552]. На такі ж значення досліджуваного терміна вказує й С.І. Ожегов [5, 746].

Таким чином, функція – це робота когось або чогось. Тому можна погодитись із В.І. Щербиною, що функції трудового права – це його діяльність. Проте лише за однієї умови: якщо трудове право як галузь права, як система норм, дія котрих спрямована на врегулювання трудових відносин, здатне діяти. Адже, відповідно до тлумачного словника, дія – це робота, діяльність [4, 306]. Щоправда, сам науковець погоджується з тим, що праця є природною ознакою людини й виявляється через її діяльність [3, 26]. Але, по-перше, вчений не ставить знак рівності між працею та діяльністю. На його думку, трудові відносини виражаються через таку послідовність природних і соціальних явищ: людина – її властивості – праця – діяльність – відносини [3, 26]. Чи можлива праця без діяльності, тобто бездіяльна? Адже, тлумачний словник розкриває зміст терміну „праця” як діяльність. Отже, бездіяльної праці в природі не існує. По-друге, вчений погоджується з тим, що людина здатна до праці [3, 22]. А чи ще хтось, окрім неї, здатен працювати, робити, діяти? Іншими словами, чи здатне трудове право як галузь права, до діяльності? На наш погляд, не здатне, бо інакше воно було б суб'єктом права. Натомість, трудове право України як елемент системи права є лише знаряддям, засобом, за допомогою якого здійснюється правове регулювання, правовий вплив одних суб'єктів права на поведінку інших суб'єктів права.

В.І. Щербина теж погоджується з цим, стверджуючи: „Правотворчість – діяльність держави ...” [3, 93]; „правотворчість – напрям діяльності держави, пов'язаний з офіційним закріпленням норм права шляхом формування приписів, їх зміни, доповнення та скасування” [3, 55]; „державна воля одержує чітку визначеність у конкретних правових правилах поведінки” [3, 52]; „правильно й точно визначена спрямованість впливу права дозволить законодавцю зосередити увагу на *продукуванні* нормативного матеріалу, ефект якого можна передбачити, а силу правового регулювання спрямувати на його досягнення таким чином, щоб значимість

права для суб'єктів відносин була максимальною" [3, 58].

Іншими словами, вчений стверджує, що право є результатом діяльності держави, а отже, воно не є причиною самого себе. Через це від того, як законодавець сформує „нормативний матеріал” залежить ефективність правового регулювання. Хоча дослідник іноді переконали, що право є результатом діяльності не законодавця, а людини: „Право – це продукт людської діяльності” [3, 57; 3, 84]; „право – це зумовлена природою людини і суспільства система регулювання суспільних відносин, якій притаманні нормативність, формальна визначеність в офіційних джерелах і забезпеченість можливістю державного примусу” [3, 50].

Про те, що трудове право є засобом впливу одного суб'єкта на інші, свідчать і наступні висловлювання вченого: „Трудове право – це засіб забезпечення особі можливості вільно заробляти собі на життя ... ще раз наголошуємо, що засобом виступає право ...” [3, 83]; „право – один із головних засобів організованості й порядку в суспільстві” [3, 50]. Однак таке розуміння сутності права не завадило науковцю наголошувати на діяльності самого трудового права: „Трудове право впорядковує свій сегмент суспільних відносин і цим визначаються напрямки впливу його норм” [3, 60]; „трудове право ... гарантує пріоритетність прав та інтересів людини праці” [3, 71-72]; „трудове право мусить бути гарантом здійснення ... соціально-економічних прав і свобод” [3, 76]; „трудове право як регулятор певної частини важливих суспільних відносин” [3, 76]; „трудове право має формувати в суб'єкта ставлення до нього як до блага” [3, 87]; „трудове право має запобігати будь-якому протекціонізму в трудових відносинах, встановленню норм, які визначають нічим не виправдані пільги чи переваги для окремих категорій працівників” [3, 84]; „право впливає ... через зміни форми і змісту правових норм” [3, 84] тощо.

На думку вченого, „трудове право виступає ... ефективним інструментом економічної політики держави, гарантом суспільної стабільності та добробуту громадян України” [3, 82]. Таким чином, в одному реченні вчений погоджується з тим, що трудове право є засобом, інструментом держави, але водночас воно здатне виконувати функцію суб'єкта: гарантувати стабільність у суспільстві та добробут громадян. Адже, такі терміни, як „гарант”, „регулятор” свідчать про те, що мова йде про суб'єкта права. В.І. Щербина розмірковує також про мету і завдання трудового права [3, 92]. Дослідивши за допомогою тлумачних словників зміст термінів „мета” та „завдання”, сам учений дійшов наступного висновку: „Незважаючи на те, що виокремлені слова пов'язані саме із діяльністю людини, всі вони безпосередньо використовуються для характеристики права і його функцій” [3, 57]. А тому, на його думку, „мета права – впорядковані ним відносини” [3, 58], а „юридична мета трудового права – це впорядкування нормами права суспільних відносин” [3, 71]. Хоча, по-перше, не зовсім зрозуміло, що є метою права: процес чи результат, тобто достатньо самого факту впорядкування чи слід прагнути певного якісного результату? По-друге, норми права – суб'єкт упорядкування чи засіб унормування?

Науковець наголошує: „Право – це продукт людської діяльності. А тому у права, як самостійного засобу впорядкування людської поведінки виділяють власні завдання” [3, 57]. Такий висновок спонукає нас до наступних міркувань: якщо право є результатом діяльності людини, є засобом унормування людської поведінки, то чи може воно бути самостійним, адже зумовлено причинно-наслідковим зв'язком – воно є наслідком діяльності людини? Саме тому, на наш погляд, некоректно говорити про право як про самостійне явище, бо воно має свого творця (він є його причиною), який з його допомогою прагне задовольнити певні свої потреби, інтереси, досягнути власну мету та виконати власні завдання. Тобто право нездатне мати власні завдання та мету. Інакше ми змушені будемо визнати у всіх явищ (і не лише правових), котрі є результатом діяльності людини, самостійність їх існування, здатність до діяльності із власною метою та завданнями. Але для того, аби їх сформулювати, досягнути та здійснювати, явище має володіти волею, свідомістю та розумом! Натомість право всього цього позбавлене, через це воно, на наш погляд, нездатне мати власні цілі та завдання. Іншими словами, стіл, автомобіль – не мають власних завдань і мети. З їх допомогою їхні власники (суб'єкти права) досягають своїх цілей та завдань. Саме тому науковець справедливо наголошує: „Головний шлях впливу права на суспільні відносини лежить через волюву, свідому діяльність людей” [3, 52].

Натомість, якщо право взагалі та трудове право зокрема – це жива істота, живий організм, котрий наділено волею і свідомістю, то воно не лише здатне діяти, функціонувати, але й

визначати, формулювати власну мету, завдання і досягати їх. „Завдання держави полягає у створенні, утвердженні й забезпеченні функціонування права ... право має свої власні завдання й функції, які відрізняються від завдань і функцій держави”, – наголошує В.І. Щербина [3, 69]. І далі: „Право – це самостійне суспільне явище, яке не може бути ототожнено *виключно* з діяльністю держави” [3, 69]. А навіщо тоді державі забезпечувати функціонування права? Це є самодостатнім процесом для неї, її метою?

Розкриваючи сутність функцій права, В.І. Щербина керується наступною схемою міркування: право (засіб досягнення соціальної мети) – *функція* (діяльність, що виражається як *вплив норм права*) – вплив норм права – соціальний результат – правовідносини [3, 65]. Тобто за логікою міркування вченого, одне явище (право) впливає на інше явище (норму права), котре у свою чергу зумовлює досягнення мети: виникнення правовідносин. Однак, по-перше, якщо вплив здійснюється за допомогою норм права, а не самого права, то чи не є це функціонуванням правових норм, а не права? Адже Т.М. Радько, досліджуючи функції права та правових норм, дійшов справедливого висновку, що „право в якості системи перетворюється уже на інше, аніж окрема норма, соціальне явище. Тому воно й потребує іншої характеристики ...” [6, 15]. Через це, на його погляд, функціонують не лише право, але й норми права, проте вони виконують зовсім різні функції [7, 207-208]. Іншими словами, якщо право діє через норми, котрі у свою чергу теж діють через правовідносини, котрі, на думку Р.О. Халфіної [8, 26; 8, 33; 8, 36; 8, 124] та Ю.І. Гревцова [9, 41; 9, 76; 9, 82], також є активними, діяльними, функціонуючими, то чому функції права виявляються у функціонуванні інших правових явищ? Невже, право само по собі нездатне діяти? По-друге, на що впливають правові норми? Що є об’єктом їх впливу? Г.І. Чанишева говорить про „поведінку (свідомість, волю) людей” [2, 56]. Цікаво, чому лише про них? Чому норми права не впливають, наприклад, на стіл, на автомобіль, на інші предмети матеріального та духовного світу? Чому предметом правового регулювання є суспільні відносини? Як стверджує В.І. Щербина, „відносини – це зв’язки, що виникають між людьми ... в процесі їх спілкування, діяльності” [3, 21]. Напевно, саме тому, що учасники цих відносин мають волю, свідомість, вони здатні привести свою поведінку (дії) у відповідність до приписів норм права. Але чи здатне право впливати на інші явища, аніж на поведінку людей? Ні, бо вони не мають волі, свідомості. Тому відносини виникають лише між суб’єктами права, а не між їх об’єктами, або між суб’єктом та об’єктом. Через це, як представник неживого світу, право позбавлене свідомості, волі, а тому нездатне бути учасником суспільних відносин, а, отже, не може й регулювати, діяти, функціонувати. Усі ці властивості притаманні лише суб’єктам права, котрі здатні виконувати, використовувати, дотримуватись і застосовувати його норми.

На наш погляд, одні суб’єкти права, керуючись власними потребами, інтересами формулюють певні правила поведінки, реалізуючи свою владу, та забезпечують їх втілення в суспільні відносини через поведінку інших суб’єктів права. Тобто один суб’єкт права, використовуючи правові важелі, засоби, впливає на поведінку іншого суб’єкта. Якщо він не піддається такому впливу, то третій суб’єкт – держава, орган державної влади – впливає на правопорушника. Такий механізм правового регулювання.

Щоправда, теоретики права переконують, що завдяки саме цьому механізму забезпечується дія права [1, 220-221]. Лише більш ретельний аналіз того, що відбувається на кожній із стадій правового регулювання, може засвідчити, що право нездатне діяти навіть через названий механізм. „Правове регулювання розпочинається раніше, ніж *дія механізму* правового регулювання (отже, механізм також є функціонуючим, здатним діяти? – В.Б.), – стверджує С.Б. Ручкін, – оскільки воно охоплює не лише процес визначення поведінки людей, але й включає стадію правової регламентації суспільних відносин. На цьому етапі різні суб’єкти правоутворення формулюють, санкціонують та закріплюють ... норми права – юридичні правила поведінки людей загального типу” [1, 220]. Тобто на початку діють суб’єкти правоутворення, формулюючи загальнообов’язкові правила поведінки інших суб’єктів права. Друга стадія – „виникнення між суб’єктами права ... індивідуальних юридичних зв’язків – правових відносин” [1, 221]. Третя – „застосування норм права – видання правозастосовних актів” [1, 221]. „Завершальна стадія – реалізація норм права. На цьому етапі суб’єкти правових відносин здійснюють свої юридичні права і виконують покладені на них юридичні обов’язки” [1, 223].

Наведені цитати спонукають нас поставити наступні питання: чому на кожній стадії правового

регулювання діє той чи інший суб'єкт права? Чому механізм правового регулювання передбачає формулювання норми права (кимось), видання акта застосування (кимось), виникнення відносин (між кимось), реалізацію норм права (кимось)? Невже саме право нездатне регулювати і охороняти, тобто функціонувати? Що є результатом діяльності, функціонування права?

Учені оживляють, наділяють властивостями суб'єкта права не лише право як систему правових норм, трудове право, але й інші правові явища. Так, на думку В.І. Щербини, „функції права – це діяльність права ... за допомогою правового впливу. Правовий вплив ... здійснюється шляхом встановлення та реалізації норм права” [3, 65]; „вплив юридичних колізій на нормативне регулювання суспільно-трудова відносин” [3, 63]; „... правовідносини виступають ланкою, через яку норма права регулює фактичні суспільні відносини” [3, 62]. Вчений також наголошує: „Якщо метод правового регулювання визначає, яким чином здійснюється вплив, то функція – (теж визначає, тобто також вона жива, як і метод? – В.Б.) куди направлене правове регулювання” [3, 60]. Таким чином, аналіз окремих висловлювань дослідника підтверджує висновок про те, що живими, а отже, здатними до діяльності, функціонування, є й функції трудового права: „...регулятивна та охоронна функції права взаємодіють” [3, 71]. І далі: „...ефективна взаємодія цих функцій гарантує ...” [3, 71]; „функції не можуть існувати одна без одної” [3, 71]. Чи може існувати діяльність? Функція – це ж дія, процес. Існує предмет, суб'єкт, але функція як властивість суб'єкта нездатна існувати в природі. Про діяльність суб'єктів ми пересвідчуємось за результатами їх функціонування. Але сама функція нездатна функціонувати. Проте функції не лише оживляються вченим. На думку В.І. Щербини, „функції права мають свій зміст, механізми й форми здійснення” [3, 70]. І далі: „Вони (функції) розвиваються разом із правом” [3, 70]. „Функції трудового права мають високий ступінь самостійності” [3, 76]; „охоронна функція ... відносно самостійна, оскільки для неї характерні специфічні методи ...” [3, 76]. Разом із тим, учений стверджує: „Основні функції права: регулятивна та охоронна, ... регулятивна, основана на авторитеті держави та охоронна, яка спирається на державний примус, – це іманентні праву функції. Вони характеризують право як ... якісно самостійне явище” [3, 70]. Якщо всі функції самостійні, тобто ніхто на них не впливає, то чому самим дослідником всі вони пов'язуються з державою?

Вчений говорить про „реалізацію охоронної функції” [3, 81]. Тобто на його думку, функція сама по собі не лише діє, але й реалізується? „Компенсація повинна включатися у сферу дії функції, яка направлена на охорону суспільних відносин”, – наголошує науковець [3, 80]. Таким чином, уже не лише право, трудове право, норма права, але й функції діють, функціонують. Невже всі вони є живими істотами?

Не будучи прихильником психологічної теорії розуміння права, Б. Кістяковський стверджував: „Тепер стало загально визнаним, що право дійсно існує не в статтях законів ..., не в судових рішеннях ..., а у свідомості як усього суспільства, так і окремих його членів” [10, 194]. Не поділяючи основні положення вчення Л.І. Петражицького щодо психологічної теорії права, вчений визнає: „Право – елемент нашої свідомості” [10, 194]. А тому, на його думку, право може існувати у двох видах: або як виключно психічне явище, тобто певна сукупність уявлень, відчуттів та вольових спонукань, або як сукупність норм, яким ми надаємо надіндивідуальне значення та котрі виникають у нашій свідомості” [10, 194]. І далі: „Тому, коли ми говоримо про реалізацію права та про його втілення в суспільних відносинах, ми переносимо свої психічні переживання у зовнішній світ і ... помилково сприймаємо їх за те, що існує об'єктивно” [10, 217]. Саме тому „право – це сукупність ідей, притаманних нашій свідомості” [10, 218]. А ідеї не існують поза людиною, без неї.

„Істини, наукові закони, математичні величини, норми права або принципи – все це ідеологічні величини, все це позбавлено будь-якої реальності, все це відноситься до сфери не реального, а ідеального буття”, – наголошував П.Є. Михайлов [11, 8-9; 11, 50]. Тому право, на його думку, належить не до зовнішнього, а до внутрішнього світу людини, до світу її психічного буття, психічної реальності [11, 24].

Об'єктом нашого дослідження не є право, трудове право, норма права, правовідносини, механізм правового регулювання, демократія, юридична відповідальність, метод, нарешті функція. Але якщо всі вони діють (функціонують), то також мають діяти й такі правові явища, як оплата праці та заробітна плата. Але чи здатні вони на щось впливати? Адже оплата праці –

це процес трансформації праці в грошовий еквівалент. У результаті цього визначається розмір заробітної плати працівника. Тобто можна припустити, що від оплати праці залежить заробітна плата, а отже, оплата праці впливає на заробітну плату. Насправді, це припущення є хибним, бо оплата праці залежить від працівника та роботодавця. Отже, від суб'єктів трудового права залежить розмір заробітної плати працівника, а не від самого інструмента, знаряддя, засобів у руках суб'єктів трудового права, за допомогою якого праця набуває грошової оцінки. Тому діють не оплата праці, не заробітна плата, а суб'єкти права.

Уявімо ситуацію, що один із мільйонів тих працівників, котрі живуть лише за рахунок однієї заробітної плати, приніс її додому, поклав перед собою на столі й став чекати, коли вона (заробітна плата) почне виконувати відтворювальну та стимулюючу функції, на забезпечення яких і спрямована дія Закону України „Про оплату праці”, згідно з його преамбулою. Врешті-решт, не дочекавшись, коли заробітна плата відтворить вартість його робочої сили, працівник пропив усю місячну заробітну плату. Чи виконала вона свою функцію, відтворила вартість робочої сили, подіяла?

На наше переконання, заробітна плата і оплата праці не здатні діяти, впливати не лише на поведінку суб'єктів, але й на відносини. Проте, якщо всі правові явища неживі, а тому нездатні діяти, то згідно з формальною логікою слід відмовитись від використання терміна „функція” у сфері права? Однак згідно з діалектичною логікою терміну „функція” можна надати іншого, спеціального значення, яке й буде пов'язане з ним у сфері права. Адже, в кожній галузі знань науковці вкладають у досліджуваний термін особливий зміст, який не завжди збігається з його загальним значенням. Зокрема, це спостерігається у філософії, математиці, медицині, музиці, соціології. Так, у філософії термін „функція” означає здійснення, виконання, взаємовідносини двох (групи) об'єктів, у якому зміна одного з них призводить до зміни іншого [12, 138]. Вперше цей термін запровадив у науковий обіг Г. Лейбніц [12, 138]. Однак перше ґрунтовне філософське дослідження його змісту здійснив Є. Кассирер. Він стверджував, що рух пізнання спрямовано не на вивчення субстанції ізольованих об'єктів, а на вивчення взаємозв'язків між ними, тобто на встановлення залежностей (функцій, *Leistung*), котрі дозволяють здійснювати закономірний перехід у низці об'єктів від одного до іншого [13, 32]. У математиці під терміном „функція” розуміють величину, котра змінюється зі зміною незалежної змінної величини (аргументу) [4, 1552]. В. Даль уточнює: „Функция обозначает действие над количествами” [14, 539]. У сфері медицини досліджуваний термін означає специфічну діяльність організму людини, тварин, рослин, їхніх органів, тканин і клітин [4, 1552]; „отправление членами тела своих действий” [14, 539]. У соціології термін „функція” означає роль, котру певний соціальний інститут або окремих соціальний процес виконує щодо потреб суспільної системи більш високого рівня організації або інтересів тих класів, соціальних груп чи індивідів, з яких вона складається [12, 138]. У мовознавстві досліджуваний термін означає здатність мовної форми до виконання свого призначення [12, 139-140], а в музиці – „музичне значення окремих звуків у ладі, призначення акордів у ладовій організації” [12, 131-132].

Таким чином, у всіх галузях знань науковці оперують терміном „функція”, але під ним вони розуміють різні явища. Проте вони (ці явища) не оживають внаслідок того, що функціонують. Тобто функціонуючи, вони не діють, не працюють. Іншими словами, функція не ототожнюється з роботою, з працею того чи іншого явища. Тому в праві також можна використати інше, ніж загально визнане, спеціальне розуміння усталеного терміна „функція”. Глумачний словник розкриває зміст досліджуваного терміна також як „призначення, роль чогонебудь” [4, 1552]. У такому значенні можна сказати, що кожен предмет виконує власну функцію. Але його функція не свідчить про діяльність самого явища, а лише вказує на його призначення. Тобто функція права – це призначення права – бути засобом унормування суспільних відносин, функція оплати праці характеризує призначення оплати праці, а функція заробітної плати – призначення плати за працю! Таке розуміння функцій заробітної плати дозволяє пояснити, що пропивши свою заробітну плату, працівнику не слід очікувати, коли вона почне діяти, функціонувати. Вона має бути лише придатною для того, аби відтворити вартість його робочої сили. Але вона нездатна діяти, вона не може змусити працівника працювати, відтворюватись, споживати лише ті чи інші продукти, товари, які позитивно вплинуть на його працездатність. Тільки він сам, як суб'єкт права, як носій волі й свідомості здатен розпоряджатись заробітною платою, використовуючи її так, аби відтворити вартість своєї робочої сили, відновити зусилля, компенсувати всі затрати, зумовлені підготовкою до

праці та виконанням роботи, зберегти прийнятний для себе спосіб життя. Те ж саме стосується функцій оплати праці. Адже оплата праці як процес трансформації праці у грошовий еквівалент не здатен діяти. Натомість він сам є результатом свідомої, вольової діяльності працівників та роботодавця, спрямованої на формування тих норм, користуючись якими працю працівника буде оцінено в грошовому еквіваленті. Тому від самого процесу оплати праці не залежить розмір плати за працю, котру має отримати той чи інший працівник.

Узагальнивши все вищевикладене, доходимо висновку, по-перше, що самі по собі ані право, ані інші правові явища, у тому числі й оплата праці та заробітна плата, не здатні функціонувати, діяти. Вони є лише знаряддями, засобами в руках людини, інших суб'єктів права, за допомогою яких останні задовольняють свої потреби. Тому навіть право не здатне регулювати або охороняти, функціонувати всупереч волі всіх суб'єктів права. По-друге, функція оплати праці свідчить про призначення оплати праці в механізмі правового регулювання трудових відносин, у той час, як функція заробітної плати характеризує призначення плати за працю. По-третє, у функціях оплати праці знаходить свій вияв призначення оплати праці – справедливо щодо результатів праці та еквівалентно щодо її витрат трансформувати працю працівника в грошовий еквівалент. Натомість функцією заробітної плати є призначення плати за працю – відшкодувати витрачені зусилля та мотивувати працівника до подальшої ефективної, продуктивної праці, забезпечивши йому можливість зберегти звичний для нього спосіб життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальна теорія держави і права: підручник / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.; За ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. – Х.: Право, 2009. – 584 с.
2. Трудове право України: підручник / За ред. Н.Б. Болотіної, Г.І. Чанишевої. – К.: Т-во Знання, КОО, 2000. – 564 с.
3. Щербина В.І. Функції трудового права: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.05 / Щербина Віктор Іванович; Акад. мит. служби України. – Д., 2008. – 423 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ Перун. – 2005. – 1728 с.
5. Ожегов С.И. Словарь русского языка / С.И. Ожегов; под ред. Н.Ю. Шведовой. – Изд. 11-е. – М.: Русский язык, 1975. – 846 с.
6. Радько Т.Н. Теоретические и методологические проблемы функций социалистического права: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.01 / Радько Тимофей Николаевич, – М., 1978. – 40 с.
7. Нормы советского права. Проблемы теории / Под ред. М.И.Байтина, В.К.Бабаева. – М.: Изд-во Саратовского ун-та, 1987. – 249 с.
8. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении / Р.О.Халфина. – М.: Юридлит., 1974. – 350 с.
9. Гревцов Ю.И. Проблемы теории правового отношения / Ю.И. Гревцов. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1981. – 83 с.
10. Кистяковский Б.А. Реальность объективного права / Б.А. Кистяковский // Логосъ. Международный ежегодник по философии культуры. – М., 1910. – Кн. II. – С.193-239.
11. Михайлов П.Е. О реальности права / П.Е. Михайлов // Юридический вестникъ. – Книга V (I). – 1914. – С.5-53.
12. Большая Советская Энциклопедия / Гл. ред. А.М.Прохоров. – Изд. 3-е, М.: Сов. Энциклопедия, 1978. – Т. 28: Франкфурт – Чага. – 1978. – 616 с.
13. Кассирер Э. Познание и действительность (Понятие о субстанции и понятие о функции) / [Э. Кассирер; пер. с нем. Б. Столпнера, П. Юшкевича]. – С.Пб.: Алетейя. – 530 с.
14. Толковый словарь живого Великорусского языка В. Даля [Текст]. – 2-е изд. – Т.4: Р – V. – М.: Изд. М.О. Вольфа, 1882. – 683 с.